

Навчання миру! З чого розпочати?

Миротворча освіта для вчителів історії: потреба в діалозі

Анна Валенса PhD, к.філос.наук, НПУ ім. Драгоманова

Що таке ДІАЛОГ?

Від грецької

«**Dia**» - наскрізь, через, крізь

«**Logos**» - мова, напрямок, спрямування

МЕТА ДІАЛОГУ - слухати заради того, щоб **ЗРОЗУМІТИ**:

- потреби, наміри, почуття, інтереси співрозмовника
- суть відносин - побудувати або зберегти стосунки
- поділитися досвідом, ідеями, інформацією
- отримати більше інформації, точок зору
- отримати цілісне розуміння ситуації

The core values of a dialogue may also be some of the core values of your community

RESPECT

In a dialogue we aim to listen to others with respect and the intention to understand. By listening without judgement we can empathise and connect with others.

OPENNESS

Dialogue requires us to be open and curious. In dialogue we bring attention and awareness to our feelings and thoughts and how they influence our reactions to others.

TRUST

We participate in dialogue with the spirit of fellowship and trust. This requires that we trust ourselves and others to speak and listen with the values of a dialogue.

INCLUSION

In a dialogue everybody is welcome and included. It isn't necessary that people be convinced to have the same view. We don't exclude opinions, even if we don't agree.

EQUALITY

There is no hierarchy in a dialogue: each person participates. We all have a unique set of experiences to share, and these are of equal value to the meaning of the group.

Етапи проєкту «Викладання історії в рамках педагогіки миру»

Проєкт Civil Peace Service - CPS / GIZ

співпраця з
НІМЕЧЧИНОЮ
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

zfd Ziviler Friedensdienst
Civil Peace Service

Каріна
Коростеліна

Ph.D. Професор,
Jimmy and Rosalynn
Carter School for
Peace and Conflict
Resolution
Університет
Джорджа Мейсона
[George Mason
University](https://www.gmu.edu/)

Анна Валенса

Ph.D.
Фасилітатор (IAF),
Тренер, Коуч,
Психотерапевт,
член Мережі
Фасилітаторів
Діалогу

Від ідеї до втілення

1. Конференція «Teach Peace» 2020
2. Співпраця команди - створення дизайну проєкту
3. День миру і Світове кафе
4. Тренінг 3 дні
5. Реалізація проєктів вчителями
6. Супервізії онлайн
7. Заключний тренінг - 1 день
8. Конференція «Навчай миру! З чого розпочнемо?» 2021

Дніпровська Академія
Неперервної освіти

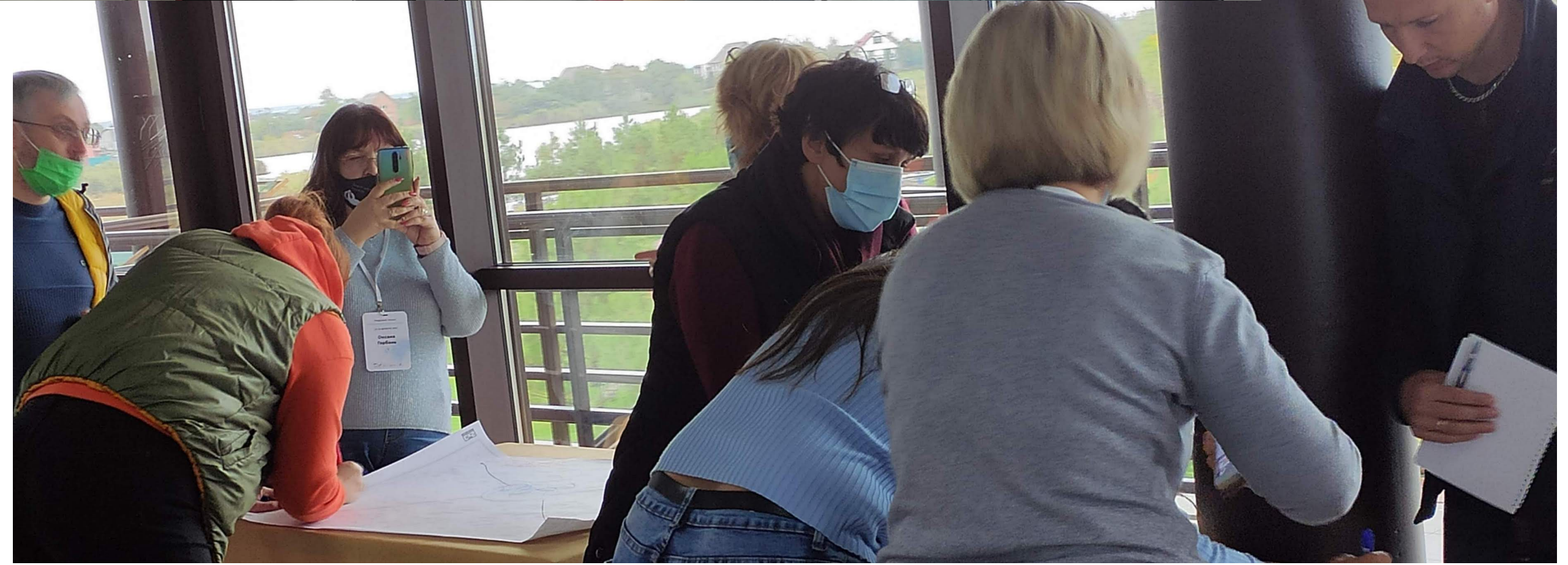
Peace Safe в День Миру 21 вересня 2021

- 1) Між критичною історією і монументальною історією
- 2) Між значеннями історії як «минулого» та як «можливості» подій, що відбуваються
- 3) Між пам'яттю і забуттям
- 4) Між інвестуванням в пам'ять або у підтримку інших важливих соціальних проєктів.

Викладання історії в рамках педагогіки миру

Вчителі історії Дніпропетровської області

Три дні
У прострі «Острів»

Десять основних цілей педагогіки миру:

1. Багатство концепцій миру
2. Працювати зі страхами
3. Надавати інформацію про безпеку
4. Зрозуміти поведінку війни
5. Розвивати міжкультурне розуміння
6. Забезпечити орієнтацію на майбутнє
7. Навчати миру як процесу
8. Пропагувати концепцію миру, що супроводжується соціальною справедливістю
9. Стимулювати повагу до життя
10. Покласти край насильству

Ключові теми курсу

- Негативний (пасивний) мир і позитивний (активний) мир
- Соціальна ідентичність
- Ідентичність та конфлікт
- Соціальна границя
- Соціальна категоризація
- Колективна аксіологія: цінності та норми
- Концепції національної ідентичності: етнічна, мультикультурна, громадянська
- Депривація
- Категоризація - Декатегоризація

Діалоги вчителів історії

співпраця з
НІМЕЧЧИНОЮ
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

zfd Ziviler Friedensdienst
Civil Peace Service

Найскладніша навичка :
слухати і чути думку іншої людини
при наявності власної точки зору

Обмін смислами після тренінгу

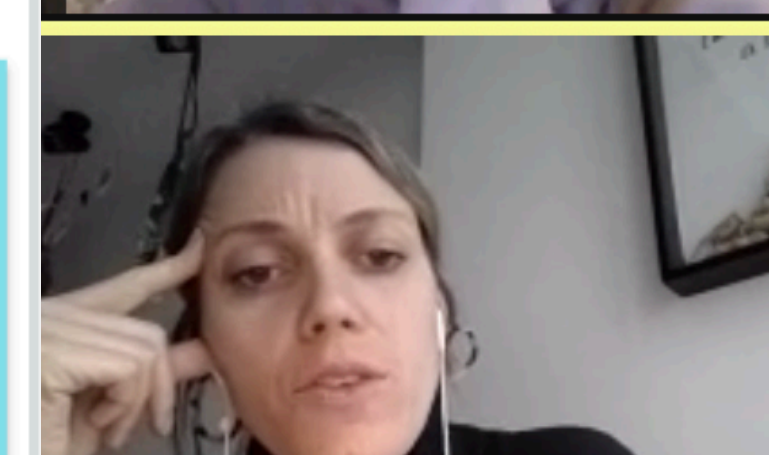
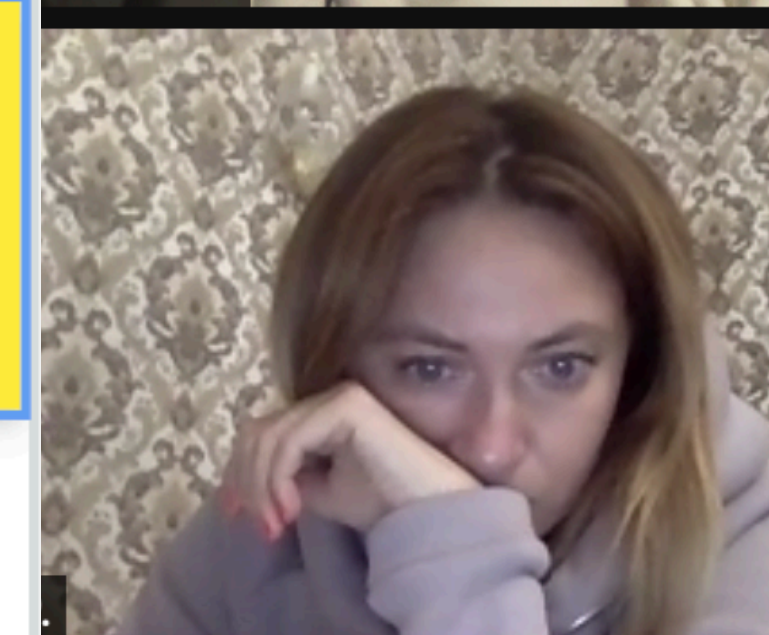
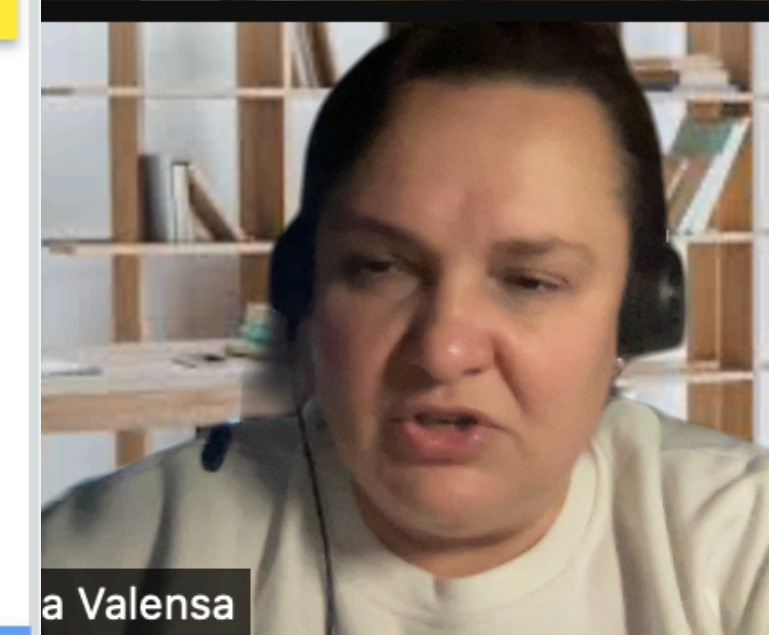
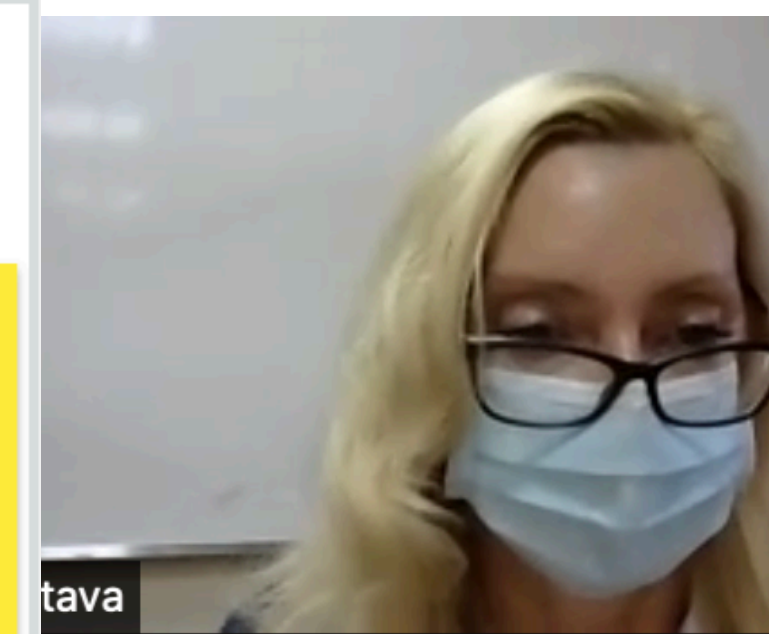
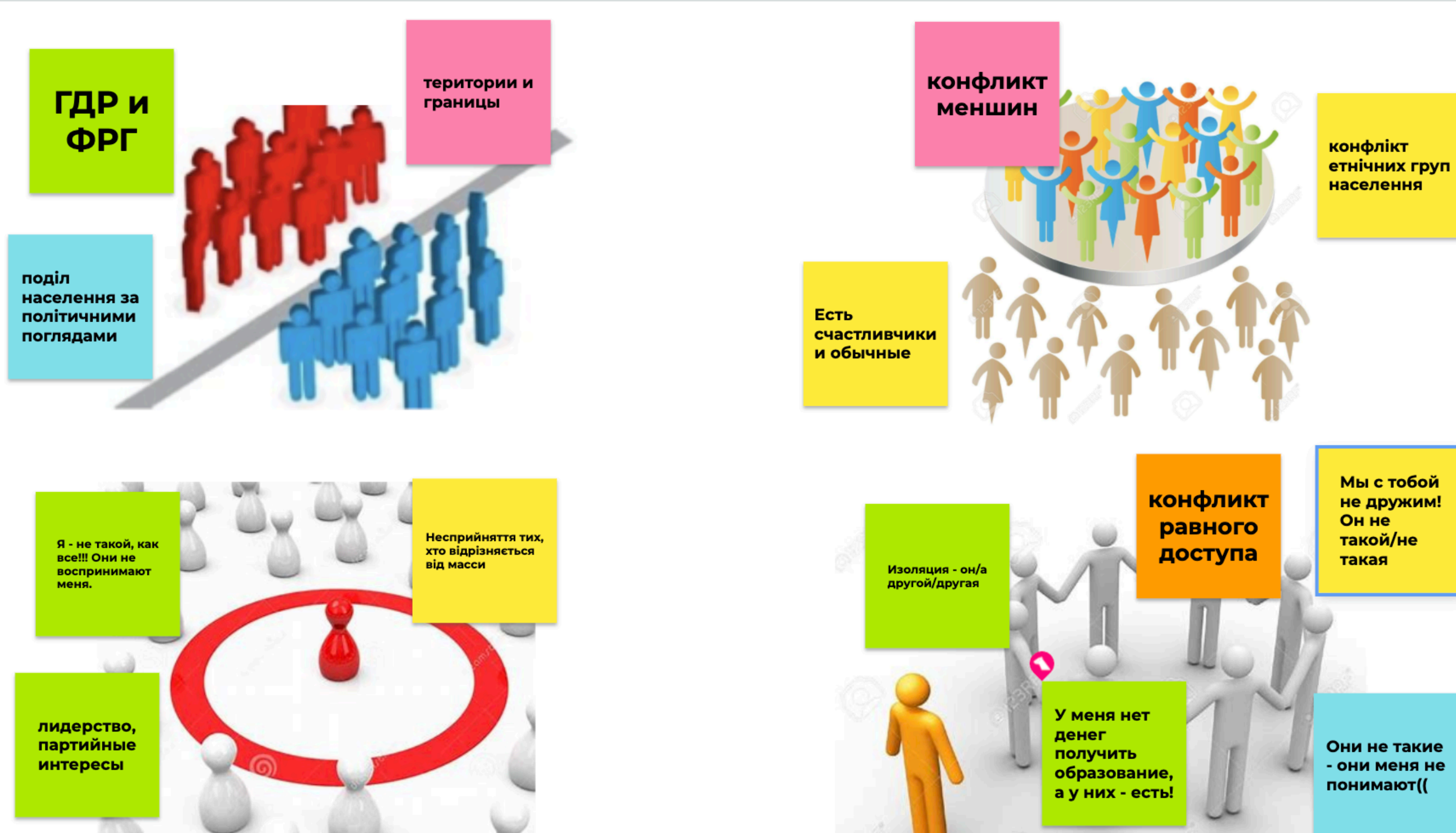
1. Яка ідея тренінгу здається мені важливою тепер, через місяць після навчання?
2. Що встигли застосувати за цей час?
3. З якими складнощами і радощами зіткнулися в ході застосування ідей

В трійках

Типи і приклади конфліктів

Команда організаторів
в процесі роботи ;)

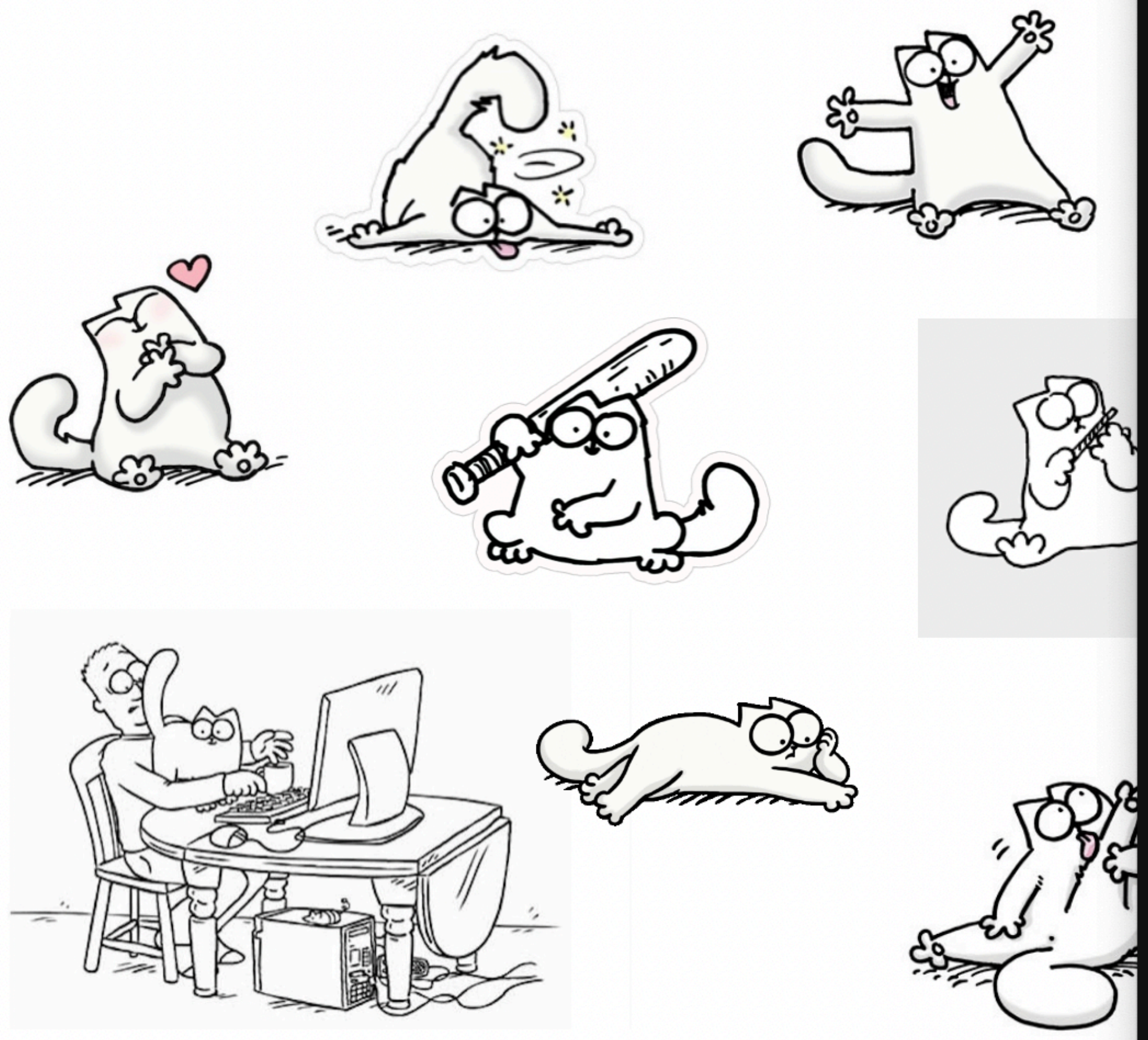

Мышь
 Выбрать
 Текст
 Рисовать
 Метка
 Указка
 Ластик
 Формат
 Отменить
 Повтор
 Очистить
 Сохранить

Кто может видеть данные, которыми вы здесь делитесь?

Кіт Саймона шукає нових друзів

Напишіть своє ім'я там, де вам подобається

- 1. **Історична освіта задля миру**
Супердай учасників курсу
- 2. **Правила взаємодії онлайн**
- 3. **Ві Саймона шукає нових друзів**
Напишіть своє ім'я там, де вам подобається!
- 4. **Фокусування уваги - цілком сприйняття**
- 5. **Обидві дослідження після посприятельської сесії**
- 6. **Поділіться вашими дослідженнями уроку**
- 7. **План підсумкового асе**
- 8. **Дякуємо за участь і спільну роботу!**

Катерина Романенко	Anna Valensa	Ingrid Landes
Оксана Горбань	Алена Павлиш	Катерина Кірюха
Світлана Берднікова	Жанна	Марина Красножон
Оксана	Karina Korostelina	Katya

Выключить звук   Остановить видео   Безопасность   Участники   Новая демонстрация   Пауза демонстрации   Комментарий   Дистанционное управление   Поддержка

54 %   Вид Масштаб Добавить слайд   Пуск Таблица Диаграмма Те

Мышь   Выбрать   Текст   Рисовать   Метка   Указка   Ластик   Формат   Отменить   Повтор   Очистить   Сохранить

Кто может видеть данные, которыми вы здесь делитесь?

Обмін досвідом після попередн

1. Історичний **факт**, на основі якого учнів з поняттям миротворчості про
2. Що **відчуваю** стосовно цього факт викликав у учнів?
3. Які **інтерпретації/ідеї/роздуми** зву факту?
4. Які **висновки, дії, кроки** важливі н

Катерина Романенко   Anna Valensa   Ingrid Landes

Катерина Кірюха   Світлана Берднікова   Жанна

Karina Korostelina   Алена Павлиш   Оксана Горбань

Марина Красножон   Оксана Шеерман   Katya

15/11/2021

Аналіз викликів, з якими стикається миротворча освіта в сучасній українській школі

Підсумковий тренінг з учасниками програми:

- формування есе
- аналіз викликів
- ідеї щодо

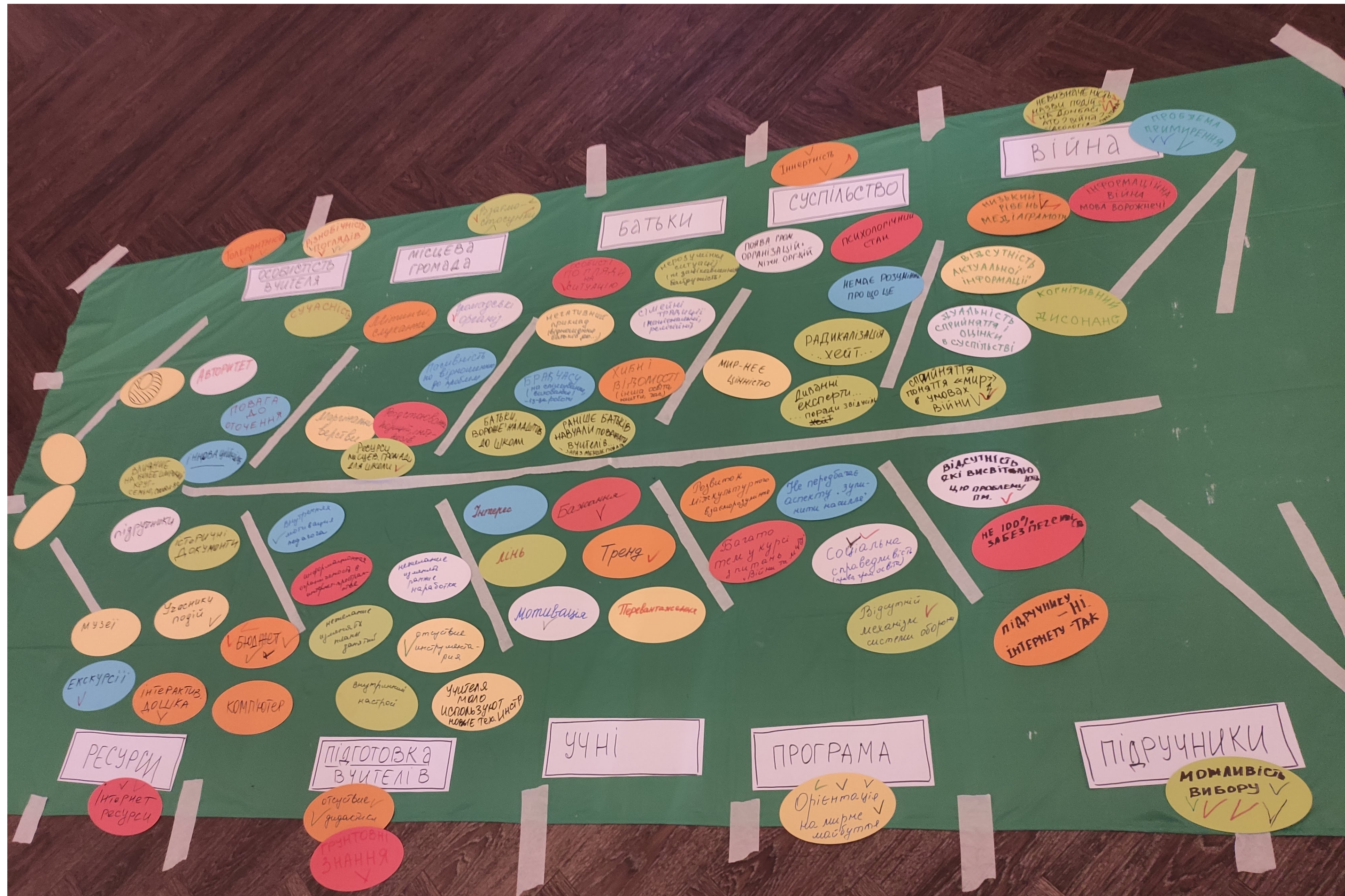
продовження проєкту:

Що? Як? Навіщо?

Варто робити для впровадження педагогіки миру в навчання історії в Україні

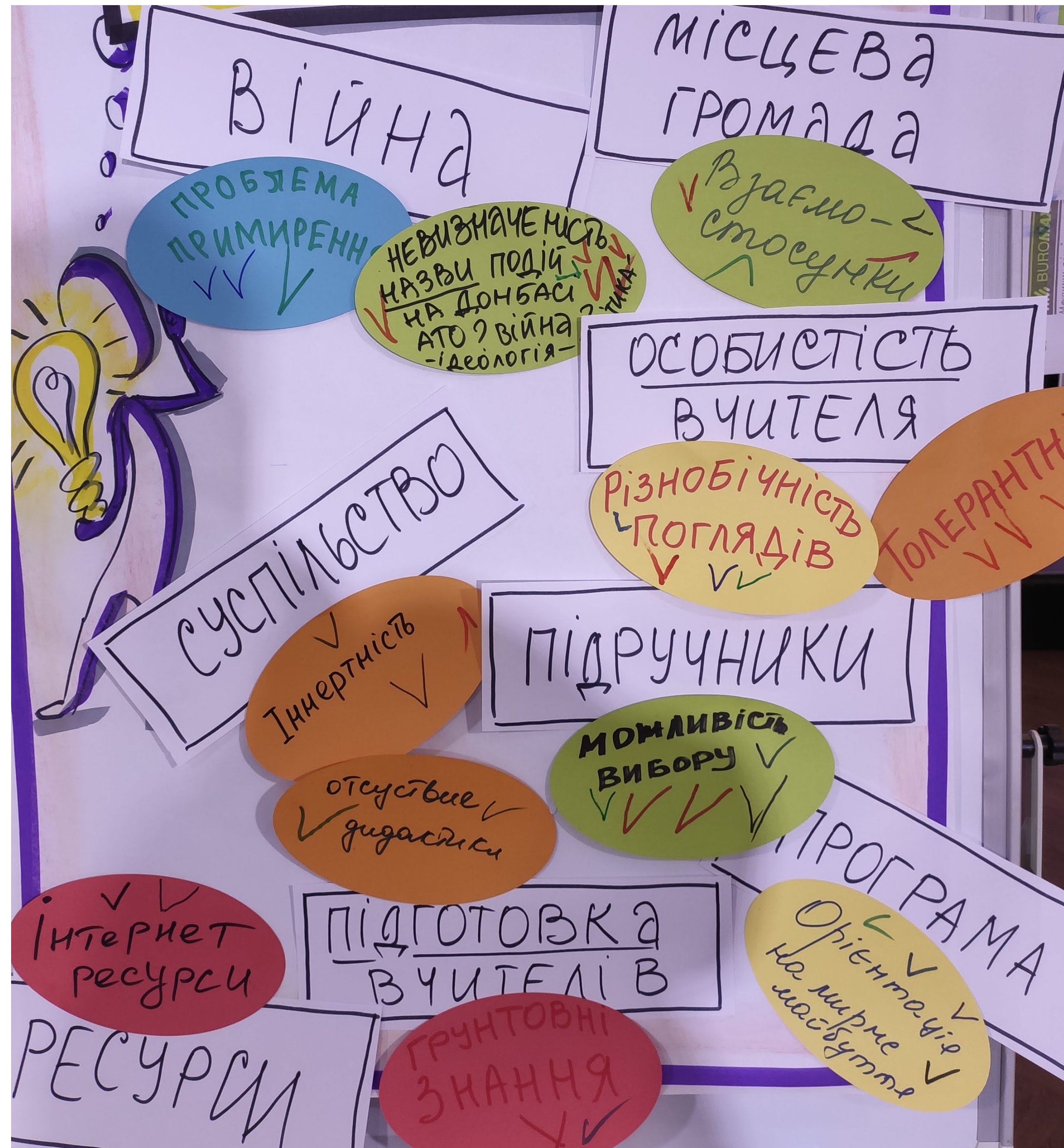

Модель Каору Ісікави «Риб'яча кістка» Fishbone Diagram

Ключові виклики та їх аспекти

- **Війна:** проблема примирення та невизначеність офіційної назви війни на Донбасі
- **Місцева громада:** стосунки школи і місцевих органів управління та місцевих спільнот
- **Суспільство:** інертність, відсутність проактивності у сфері миротворчості
- **Особистість вчителя:** толерантність, різнобічність поглядів
- **Підручники:** можливість вибору
- **Навчальні програми:** орієнтація на мирне майбутнє
- **Підготовка вчителів:** ґрунтовні знання з педагогіки миру, наразі бракує дидактики (методик та підходів до викладання історії у рамках педагогіки миру)
- **Ресурси:** інтернет ресурси, фінансування

Найбільш застосовні практики,

які вчителі використали в своїх уроках і проєктах

- 1.«Аборигени і дослідники» для демонстрації сили упереджень, які неусвідомлювано керують людьми при висновуванні суджень та прийнятті рішень
- 2.«Карта конфлікту» як інструмент роботи з різними аспектами історичної ситуації, щоб показати багатосаровіть впливів та складність зв'язків у будь-якій історичній події
- 3.«1-2-4-всі» - як універсальний метод якісного обговорення теми, здатний включити кожного учня в ход роботи на уроці
- 4.«Діалог з поверненням сенсу» - як ілюстрація потреби в уважному слуханні для повноцінного розуміння та реального сприйняття співрозмовника і будь-якої іншої позиції взагалі
- 5.«Робота з картками» - метод візуалізації та структурування сенсу в груповій роботі
6. Взаємонавчання в колі учнів: старші навчають молодших, молодші - старших

Навіщо продовжувати діалог щодо миротворчої освіти в колі вчителів?

Думка вчителів-учасників/учасниць проєкту

- Імплементация педагогіки миру в історичну освіту
- Орієнтація на мирне майбутнє
- Формування миротворчого погляду у суспільства, в усій країні
- Згуртування суспільства, пошук шляхів вирішення проблем
- Для покращення надання освітніх послуг
- Для поширення цілей педагогіки миру
- Для офіційного внесення в програми змін стосовно педагогіки миру
- Для пошуку фінансової підтримки реалізації педагогіки миру

Хто з ким може і має вести Діалог?

Суб'єкти Діалогу в освітньому просторі

- Діти

Потреба у створенні і розвитку

- Батьки

Діалогових просторів:

- Вчителі

- «Горизонтальних» і «Вертикальних» Діалогах

- Місцева громада

- Навчанні і розвитку навичок Діалогу

- Професійній фасилітації Діалогу

- Місцеві, національні і міжнародні Неурядові організації

- Держава

- Міжнаціональний рівень взаємодії

Навчай миру! З чого нам почати?

Навчай миру!
З чого нам почати?

8-9 грудня 2021 року

співпраця з
німеччиною
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

zfd Ziviler Friedensdienst
Civil Peace Service

за підтримки:

Організатор:

Ключові теми конференції

1. **Компетенції та саморозвиток вчителя у рамці миротворчості** - творчі методи вирішення конфліктів, застосування шкільної медіації та ненасильницька комунікація
2. **Недискримінаційний підхід до викладання і виховання в школі** - від законодавчої бази до практик і проблем в колі дітей і дорослих
3. Важливість **навчання миру на уроках історії** як ключовий контекст, який вимагає застосування підходу миротворчої освіти в Україні, особливо через виклики гібридної війни
4. **Вплив і значення миротворчої освіти для дітей-учасників** проєктів з миротворчого викладання історії та інших предметів.
5. **Міжнародний досвід навчання миру**, який розширив рамки розуміння учасниками підходів до миротворчості та залученості спільноти вчителів в усьому світі до вирішення питань конфліктів та встановлення порозуміння серед дітей та дорослих
6. Використання **методу плейбек-театру для роботи з історіями**, важливими для учасників продемонструвало можливість трансформації внутрішнього конфлікту і напруги, яка виникає у складних сучасних умовах в Україні. Цей підхід може бути використаний вчителями як для власної психогігієни і досягнення внутрішнього балансу, так і для роботи з учнями

Вчителі та діти учасники проєктів

Модель Потреб

розроблена для роботи з конфліктом (2008)

- **ПОТРЕБИ** - рівень безпеки та виживання, тілесні та матеріальні потреби, пов'язані з ближчим оточенням, предметним світом та доступністю ресурсів для фізіологічного комфорту, відчуття ситуативного благополуччя, необхідне для якісної присутності «тут і зараз»
- **БАЖАННЯ** – емоційні потреби, прийнятний, бажаний або звичний психологічний стан, який створює і підтримує атмосферу контакту з іншими людьми та з самим собою, стиль взаємодії в спільноті або з фізичним оточенням, частиною яких хочеться бути
- **ІНТЕРЕСИ** – раціональні потреби, що мають два аспекти з огляду на сенс слова «інтерес» в українській і російській мовах -
  - а) явища і ситуації, продукти або зв'язки з людьми, корисні для досягнення значущих цілей особистості, вигоди та переваги, які можна отримати в значущій спільноті, можливості та перспективи достатку, соціального росту та розвитку
  - б) щось цікаве та захопливе, що безумовно збуджує пізнавальний інтерес
- **ЦІННОСТІ** - дещо важливе і значуще, що людина цінує і вважає одним зі своїх пріоритетів, чому готова присвячувати свій час, заради чого рада працювати і робити свій внесок, заради чого готова приєднуватися до інших людей, що поділяють ту саму цінність, поняття цінності стає основою принципів та життєвих рішень

Виклики щодо матеріальних/фізичних потреб:

- застаріла інфраструктура шкіл
- нестача онлайн-інструментів та офлайн-простору для проведення діалогів
- економічні виклики та складні побутові умови в громадах (батьки, вчителі, діти)
- низька заробітня платня - іноді на рівні виживання
- фізична перевантаженість на межі особистих можливостей, зокрема в зв'язку з викликами пандемії (комбіноване онлайн-офлайн навчання, якому вчителів не навчали)
- відсутність культури самовідновлення і звички фокусуватися на собі для збереження фізичного ресурсу
- відсутність простору в школі і часу в робочому графіку для відновлення ресурсу

Виклики щодо емоційних потреб

- низький соціальний статус вчителя
- тенденція до самознецінення у самих вчителів або компенсаторних реакцій (образа, протест, зневіра, токсична «слухняність», формалізм, скутість в емоційних проявах)
- невдоволена потреба в емпатії аж до відсутності навички самоемпатії
- можлива зневага з боку більш високооплачуваних громадян
- відсутність визнання (на місцевому і загальнонаціональному рівні), яке б компенсувало великий емоційний і творчий внесок учителя
- виклики пов'язані з психологічними особливостями сучасних школярів, які вимагають спеціальної підготовки і гнучкої зміни підходів до викладання та навчання
- психологічна напруга, пов'язана з ефектами економічних/соціальних викликів в сім'ях, яка впливає на дітей
- відсутність навичок та культури самовідновлення вчителів (загальна атмосфера виснаження і професійного вигорання)

Виклики щодо інтересів/раціональних потреб:

- слабкі навички формулювання/артикуляції та публічного заявлення власних інтересів
- проблеми постколоніальної психології: обережність у пропозиціях та ініціативах, які можуть бути «покарані», вагання «чи вартий мій внесок зусиль?», невисловлене прагнення гарантій успіху та дитяча наївність і безвідповідальність у виконанні проєктних задач
- немає чіткого розуміння перспектив і можливостей, пов'язаних з участю в громадських та міжнародних проєктах
- навчання сучасних методів викладання може сприйматися як додаткове навантаження і робота для формального звіту
- не достатньо вдалого досвіду планування та реалізації проєктів, де особистий внесок цінується і визнається
- миротворчість може сприйматися як пропозиція «здати позиції», спроба послабити обрану ідентичність, навіть як провокація і загроза

Виклики щодо цінностей

- **Умови війни і проявленого соціального конфлікту** кидають **виклик вірі у мир та порозуміння між людьми** як на індивідуальному ціннісному рівні, так і в спільнотах вчителів, дітей, батьків, в громадах.
- В ситуації **політичної нестабільності** важко обрати і **дотримуватися чітких ціннісних орієнтирів** та надавати їх дітям у ненасильницькій формі.
- Серед вчителів звучить **запит на чітку державну позицію** щодо воєнних дій, яку вони могли б транслювати учням. Але задачею сучасності є **необхідність формування більш гнучкої і незалежної позиції громадянина, яка ґрунтується на якісному аналізі та критичному мисленні вчителів і учнів.**
- Зовнішній **ідеологічний тиск - перш за все суперечливий інформаційний простір**, сповнений пропагандою за умов гібридної війни - призводить до перевантаження вчителів задачами і запитаннями, які вони не спроможні вирішити поодиночі. Іноді це призводить **до зневіри в те, що вдасться щось змінити на краще.** Тому саме розбудова Діалогових прострів і практик мала б підтримати вчителів у формуванні компетентної, виваженої, усвідомленої миротворчої позиції.

Потреба в Діалозі

- Вчителі потребують **простору Ціннісного Діалогу**, де вони могли б **формувати власну збалансовану (не реактивну, а усвідомлену!) позицію**, артикулювати сумніви, обговорювати складності, робити власні висновки і почуватися вільними людьми, коли тиск обставин, офіційних або неформальних сторін не дає підґрунтя для «правильних» рішень.

Виміри Діалогового простору:

- Презумпція Діалогового підходу у сфері освіти - на інституціональному рівні
- Курс для студентів-педагогів з миротворчої освіти
- Безпечні місця і Безпечні люди
- Фасилітатори Діалогів як практики-носії культури Діалогу
- Організатори Діалогів на місцевому рівні
- Діджитал інструменти та допомога в їх опануванні

Дякую за увагу і віру в діалог!

+38 067 408 54 21

annavalensa@gmail.com

